Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра економіки та міжнародних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:
«Особливості організації, призначення та виплат державної соціальної допомоги в сучасних умовах»
(за матеріалами Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради, м. Ладижин, Гайсинський р-н, Вінницька обл.)

Здобувача вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»
4 курсу, групи СЗ-41д,
спеціальності 232 «Соціальне
забезпечення» Євгенія КЕРЕЙНИКА
ОП «Соціальне забезпечення»
денної форми навчання

Науковий керівник,
кандидат економічних наук,
доцент Лариса ОСІПОВА

Гарант освітньої програми,
доктор економічних наук,
доцент Лілія МАРТИНОВА

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП……..3
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методологічні засади державної соціальної допомоги…….5
1.1. Державна соціальна допомога як форма соціального захисту населення.....5
1.2. Види державної соціальної допомоги..……..9
РОЗДІЛ 2 Аналіз сучасного стану організації, призначення та виплат державної соціальної допомоги Управлінням праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради……..……..14
2.1. Організаційно-економічна характеристика Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради..……14
2.2. Сучасний стан організації, призначення та виплат соціальної допомоги населенню за даними державної установи «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради»……18
РОЗДІЛ 3 Основні проблеми надання соціальної допомоги в Україні та світі, шляхи їх вирішення……...25
3.1. Проблеми та перспективи розвитку організації, призначення та виплат соціальної допомоги в Україні ……25
3.2. Організація, призначення та виплати соціальної допомоги в інших країнах у порівнянні з Україною……...33
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ……39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..42
ДОДАТКИ……..47

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Принципом систем соціальної допомоги завжди була підтримка осіб, які не можуть самостійно піклуватись про себе. З роками, через соціально-демографічні та політико-економічні фактори, змінилося організування та функціонування цієї системи. В Україні лише за останні два десятиліття стали помітними зміни, що вплинули на життя населення. Економічний криза 90-х років призвела до значного збіднення багатьох громадян. Держава спрямовувала свою політику на підтримку найбільш вразливих верств населення з метою пом'якшення наслідків цього процесу. Сучасна система соціальної допомоги в Україні включає широкий спектр різноманітних видів та форм соціальної підтримки найбільш вразливих груп населення, на щорічне фінансування яких витрачається значна частина державного бюджету. Впровадження такої соціальної політики виявилося виснажливим для державного бюджету, тому стала актуальною необхідність реформування всієї системи державної соціальної допомоги.

Аналіз рівня розробленості теми. Дослідженню системи соціального захисту та соціальної допомоги присвячені праці таких науковців, як Мандибура В. О [7], Міщенко В. С. [15], Хомич І. Ю. [17], Толстих Н. В. [28], Костюк В. Л. [33], Дяченко В. М. [44] та інших. Проте проблема дієвості та ефективності системи соціальної допомоги найбільш вразливим верствам населення в Україні залишає низку питань без відповідей, яким і присвячена ця робота.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення впливу окремих програм державної соціальної допомоги на стан та рівень розвитку територіальної громади.

Основні завдання дослідження такі:

- дослідження державної соціальної допомоги як форми соціального захисту населення;
- опис видів державної соціальної допомоги;
- характеристика Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради;

— дослідження стану організації, призначення та виплат соціальної допомоги населенню за даними державної установи «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради»;
— опис проблем та перспектив розвитку організації, призначення та виплат державної соціальної допомоги в Україні;
— порівняння організації, призначення та виплат державної соціальної допомоги в інших країнах з Україною.

Об’єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є державні соціальні допомоги, що включають різні програми та види підтримки населення. Предметом дослідження є аналіз та оцінка соціальних допомог з погляду їх ролі, ефективності, впливу на рівень бідності, механізмів реалізації, фінансування та соціального впливу. Дослідження можуть розглядати різні аспекти соціальної допомоги, включаючи критерії, що визначають потреби, обсяги та типи допомоги, процедури для її отримання та розподілу, а також вплив цієї допомоги на отримувачів і суспільство в цілому.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження були використані загальнонаукові та специфічні методи пізнання, а саме: наукові узагальнення, абстрагування, порівняння, аналіз та синтез, аналітичний підхід, а також метод системного аналізу.

Інформація про апробацію результатів дослідження. XII Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих», стаття на тему: «Особливості організації, призначення та виплат соціальної допомоги в сучасних умовах», Студентське наукове товариство «ВАТРА», ВТЕІ ДТЕУ, 20 квітня 2023 року, м. Вінниця.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких містить по два підрозділи, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

1.1. Державна соціальна допомога як форма соціального захисту населення

Державна соціальна допомога відіграє важливу роль у системі соціального забезпечення населення України. Практична цінність соціальної допомоги полягає в тому, що кожен громадянин України має право на матеріальне забезпечення на рівні, який не може бути меншим за прожитковий мінімум. Це стосується ситуацій, коли середньомісячний дохід громадянина не відповідає вимогам законодавства, а також коли він не має страхового покриття в системі загальнообов'язкового соціального страхування або не має права на отримання соціальних страхових виплат через недостатній страховий стаж. Фінансування всіх видів соціальної допомоги здійснюється за рахунок Державного та місцевих бюджетів, що є однією з основних особливостей цієї форми соціального забезпечення. Крім того, існують інші специфічні ознаки соціальної допомоги, які відрізняють її від інших форм соціального забезпечення населення України.

Для розуміння особливостей соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України необхідно спочатку розглянути походження терміну «допомога» та проаналізувати наукові концепції, що стосуються тлумачення категорії «соціальна допомога». Основні значення терміну «допомога» представлено на рисунку 1.1 [1].

Рисунок 1.1 – Основні значення терміну «допомога»

Отже, в широкому розумінні категорія «допомога» вказує на матеріальну підтримку громадян, які опинилися у складних життєвих ситуаціях. У науці соціального забезпечення визначення соціальної допомоги може варіюватись залежно від підходу та теоретичного контексту.

Соціальна допомога є формою конкретних історичних соціальних відносин, які виникають у зв'язку з діяльністю, спрямованою на задоволення потреб людей, які опинилися у складних життєвих ситуаціях та не мають самостійного соціально прийнятного виходу. Історичний зміст соціальних відносин, що виникають з надання різних видів соціальної допомоги, визначається спрямованістю соціальної політики, яку держава здійснює на кожному етапі свого розвитку. В сучасному історичному періоді формування держави в Україні спостерігаються такі особливості: залежність розміру соціальної допомоги від встановленого рівня прожиткового мінімуму, різноманітність видів соціальної допомоги та фінансування всіх видів допомог з Державного (місцевого) бюджет [2, с. 10].

Соціальна допомога є формою діяльності, яка має адресну спрямованість. Адресність проявляється в тому, що соціальна допомога включає різні соціальні заходи, спрямовані на задоволення потреб конкретних осіб або груп, а також на вирішення проблем, що виникають у їхньому повсякденному житті. Це професійна діяльність, яка спрямована на конкретних отримувачів і враховує їхню проблематичну життєву ситуацію та інтереси.

Отримання соціальної допомоги пов'язане з певними умовами. Спочатку, загальний дохід особи або сім'ї повинен бути нижчим за прожитковий мінімум. Далі, недостатній рівень доходу повинен бути обумовлений незалежними факторами, що не залежать від особи або сім'ї. Також повинні бути певні обставини, які пояснюють необхідність отримання соціальної допомоги, наприклад, народження дитини або похилого віку [3].

Крім того, особа, яка звертається за допомогою, повинна бути застрахована в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Однак є виключення з цих умов. Наприклад, допомога при вагітності та пологах, а також одноразова допомога при народженні дитини надаються незалежно від розміру

сукупного середньомісячного доходу сім'ї або особи. Таким чином, навіть якщо дохід перевищує прожитковий мінімум, все одно існує право на отримання державної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами. Розмір такої допомоги визначається відсотками до середньомісячного доходу жінки, проте існує мінімальний розмір, який становить не менше 25% прожиткового мінімуму [4].

Отже, можемо визнати, що у даному виді соціальної допомоги не обов'язковою є умова про дохід, який нижчий за прожитковий мінімум. Згідно зі змістом статті 8 Закону України “Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, також можна зробити висновок, що жінка, яка звертається за допомогою у зв'язку з вагітністю та пологами, може бути застрахована в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (наприклад, працює або навчається), але її страховий стаж недостатній для отримання страхових виплат (зокрема, менше шести місяців). У випадку, якщо страховий стаж перевищує 6 місяців, жінка підпадає під дію Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності”. Таким чином, можемо зробити висновок, що для отримання права на державну соціальну допомогу обов'язковою є умова про недостатній або відсутній страховий стаж [5, с. 37].

У науці права соціального забезпечення категорія “соціальна допомога” розглядається у широкому та вузькому сенсі. У широкому розумінні соціальна допомога охоплює всі види державного соціального забезпечення, які надаються у формі грошових або натуральних виплат. Наприклад, у Великому економічному словнику соціальна допомога визначається як турбота держави і суспільства про громадян, які потребують допомоги, сприяння у зв'язку з віком, станом здоров'я, соціальним становищем та недостатньою матеріальною забезпеченістю. Соціальна допомога (соціальний захист, соціальне забезпечення) включає пенсії, допомоги, надання матеріальної допомоги, обслуговування хворих і літніх людей, а також турботу про дітей. Таким чином, у широкому розумінні соціальна допомога повністю збігається з системою державного соціального забезпечення громадян [6, с. 5].

У вузькому розумінні соціальна допомога означає виключно грошові виплати, які надаються певним категоріям громадян згідно з встановленими законодавством процедурами та розмірами. Проте, на нашу думку, таке розуміння соціальної допомоги у широкому та вузькому значенні не відображає її справжню правову природу та сутність. Зокрема, неправильним є вважати, що система державної соціальної допомоги ідентична з усіма іншими формами соціального забезпечення, оскільки кожна з цих форм має свої особливості. Також не можна зводити поняття соціальної допомоги лише до одноразових або періодичних грошових виплат, не враховуючи інших характеристик, таких як фінансування з державного або місцевого бюджету тощо. Тому більш належними є ті визначення категорії "соціальна допомога", які враховують більшість специфічних ознак, які властиві цій формі соціального забезпечення [7, с. 22].

Один із сприйнятливих описів, на нашу думку, є той, який М. Д. Бойко пропонує. Він визначає соціальну допомогу як гарантовані та регульовані нормами права одноразові або періодичні (щомісячні) грошові виплати аліментарного характеру, які надаються громадянам для матеріальної підтримки у випадках, передбачених законом, незалежно від наявності інших джерел доходу [8, с. 245].

З цього визначення можна зробити висновок, що соціальна допомога має наступні ключові риси: 1) аліментарний характер (у тлумачному словнику "аліментарний" означає, пов'язаний з живленням та харчуванням, тобто в правовому контексті це виплати, що забезпечують основні життєві потреби людини); 2) ціль соціальної допомоги - забезпечення матеріальної підтримки громадян; 3) підставою для отримання соціальної допомоги є відбуття певного соціального випадку [1, с. 34].

Варто відзначити, що такий випадок відрізняється від страхового випадку. Однак, автор не використовує традиційне поняття "складна життєва ситуація", з якою більшість дослідників пов'язує право на різні види соціальної допомоги. Це означає, що не всі соціальні випадки, які дають право на соціальну допомогу, можна віднести до складної життєвої ситуації (наприклад, народження дитини, усиновлення дитини). Однак, я не можу погодитись з думкою М. Д. Бойко, що

соціальна допомога надається громадянам, які потребують її, незалежно від наявності інших джерел доходу. Це твердження викликає певні сумніви, оскільки законодавством України встановлено, що право на більшість видів соціальної допомоги виникає у громадян, чиї середньомісячні доходи менші за прожитковий мінімум (наприклад, допомога малозабезпеченим сім'ям, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трьох років) [9].

Таким чином, соціальна допомога, яка є особливою формою соціального забезпечення в Україні, має свої характеристики. Забезпечення громадянам права на отримання соціальної допомоги є суттєвим елементом соціальної політики, який має на меті гарантування захисту від бідності та надання допомоги особам, які з різних об'єктивних причин потребують матеріальної підтримки. Однак, у сучасному етапі суспільно-економічного розвитку, розмір соціальної допомоги в більшості випадків не забезпечує громадянам достатнього рівня життя, оскільки прожитковий мінімум, встановлений відповідно до законодавства України, не враховує всіх необхідних потреб людини. Тому для поліпшення системи державної соціальної допомоги, перш за все, необхідно переглянути методику розрахунку прожиткового мінімуму. Крім того, важливо чітко визначити підстави та умови надання різних видів соціальної допомоги, систематизувати законодавство в цій сфері та привести його у відповідність до міжнародних стандартів [10, с. 39].

1. 2. Види державної соціальної допомоги

В Україні наявна широка система державної соціальної допомоги, яка включає різноманітні форми матеріальної та нематеріальної допомоги. Ця система охоплює найменш забезпечені та найбільш уразливі категорії населення, забезпечуючи їм рівень доходів, що не може бути меншим за законодавчо встановлений мінімум, або контролює видатки на певні потреби (наприклад, на комунальні послуги), щоб вони не перевищували певну частку доходу.

Державні соціальні допомоги можуть бути класифіковані за різними критеріями, такими як склад осіб, які отримують допомогу, вид соціального ризику, вид наданої допомоги, соціально-правовий статус окремих категорій осіб, ступінь втрати працездатності, умови та процедури надання, а також рівень матеріального забезпечення тощо [11, с. 401].

В системі державних соціальних допомог, значну вагу мають допомоги, що надаються сім'ям з дітьми. Згідно зі Законом України “Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, такі види допомоги призначаються: допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, допомога при народженні дитини, допомога при усиновленні дитини, допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, та допомога на дітей одиноким матерям [12].

Наприклад, всі жінки (включаючи неповнолітніх), які не мають страхування в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, мають право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами. Звернення за цією допомогою повинні надійти не пізніше шести місяців після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Сума цієї допомоги виплачується на протязі всього періоду відпустки, який становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у випадку ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів. Однак, жінкам, які відносяться до 1-4 категорій осіб, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога у зв'язку з вагітністю та пологами виплачується протягом 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 днів до пологів та 90 днів після пологів). Варто відзначити, що така допомога становить 100% від середньомісячного доходу жінки (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо), але не менше 25% від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи на місяць.

Крім того, допомога при народженні дитини надається одному з батьків дитини (опікуну), який постійно проживає разом з дитиною. Ця допомога призначається за умови, що звернення за її призначенням надійшло не пізніше дванадцяти місяців з дня народження дитини. Розмір цієї допомоги становить 41

280 гривень, а виплата здійснюється одноразово у сумі 10 320 гривень, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців у рівних частинах згідно з порядком, встановленим Кабінетом Міністрів України.

Іншим видом державних соціальних допомог є допомоги, що надаються інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Згідно з Законом України “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам”, право на отримання державної соціальної допомоги мають інваліди з дитинства та діти-інваліди віком до 18 років. Розмір державної соціальної допомоги дітям-інвалідам зазначено у таблиці 1.1 [13].

Таблиця 1.1 – Розмір державної соціальної допомоги дітям-інвалідам [14]

Категорія громадян	Розмір допомоги
Для інвалідів з дитинства I групи	100% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
Для інвалідів з дитинства II групи	80% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
Для інвалідів з дитинства III групи	60% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
Для дітей-інвалідів віком до 18 років	70% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Також до складу державних соціальних допомог входять допомоги для осіб, які не мають права на пенсію і для інвалідів, а також надання державної соціальної допомоги на догляд. Згідно з Законом України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам”, передбачається призначення таких видів державної соціальної допомоги: державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державна соціальна допомога на догляд [15].

Відповідна державна соціальна допомога призначається особам, які відповідають таким критеріям: вони є дітьми померлого годувальника або досягли встановленого віку і не мають права отримувати пенсію відповідно до закону або їх визнано особами з інвалідністю за встановленим порядком; вони не отримують пенсію або соціальні виплати, що призначаються для компенсації шкоди,

заподіяної ушкодженням здоров'я на роботі; вони є малозабезпеченими особами; вони є особами з інвалідністю I групи, при цьому їх середньомісячний сукупний дохід не перевищує 115% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність [15].

Важливо підкреслити, що розмір державної соціальної допомоги для осіб, які не мають права на пенсію, а також для осіб з інвалідністю, встановлюється на основі розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, що зазначено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Розмір державної соціальної допомоги для осіб, які не мають права на пенсію

Категорія громадян	Розмір допомоги
Особам з інвалідністю I групи та жінкам, яким присвоєно звання «Мати-героїня»	Розмір допомоги становить 100 відсотків для однієї дитини померлого годувальника, 120 відсотків для двох дітей та 150 відсотків для трьох або більше дітей.
Особам з інвалідністю II групи	Розмір допомоги становить 80 відсотків
Особам з інвалідністю III групи	Розмір допомоги становить 60 відсотків
Священнослужителям, церковнослужителям та особам, які займали посади у релігійних організаціях	розмір допомоги становить 50 відсотків.
Особам, які досягли встановленого законом віку	розмір допомоги становить 30 відсотків.

Позиція професора О. В. Тищенка, яка вважається справедливою, наголошує на необхідності перегляду методики визначення розміру прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення, з урахуванням європейського досвіду. Вона пропонує змінити перелік продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, визначений чинним законодавством України, залежно від моніторингу сучасних потреб особи [10, с. 12].

Очевидно, що у сучасних умовах важливою соціальною стратегією є забезпечення відповідного стандарту та якості життя для осіб шляхом поєднання розміру прожиткового мінімуму з достатнім рівнем життя. Для досягнення цієї мети може бути доцільним узгодження розмірів прожиткового мінімуму для працездатних і непрацездатних осіб на більш високому рівні. Тому, ми проаналізували різноманітні види державної соціальної допомоги, дослідили розміри цієї допомоги для різних соціальних груп населення та законодавство, що регулює цей процес.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИПЛАТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ УПРАВЛІННЯМ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЛАДИЖИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради

Відділ соціального забезпечення при Ладижинській міській раді було утворено рішенням 9 сесії 21 скликання від 27 березня 1992 року Тростянецької районної ради народних депутатів, відділ субсидій було утворено рішенням виконавчого комітету Ладижинської міської ради № 116 від 19 квітня 1995 року, працювали до 27 квітня 2000 року, як окремі підрозділи [16].

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2003 р. № 2075 з метою забезпечення повноцінного комплексного захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, управлінню передані ці функції та утворено відділ захисту населення, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Згідно штатного розпису в управлінні працює 29 осіб. Весь штат працівників розглянуто в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Список працівників «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради»

Назва структурного підрозділу та посада	
Посада	Прізвище, ім’я по батькові
Начальник управління	Кулик Оксана Григорівна
Відділ з питань праці	
Заступник начальника управління – начальник відділу	Сас Оксана Олексіївна
Головний спеціаліст з питань охорони праці	Рибалко Віра Дмитрівна
Відділ прийому та призначення державних соціальних допомог	
Заступник начальника управління – начальник відділу	Заволович Наталія Миколаївна
5 головних спеціалістів	

Продовження таблиці 2.1

Головний спеціаліст з автоматизованої обробки документації	Зьора Євгеній Максимович
2 головних спеціаліста	
Відділ бухгалтерського обліку та звітності	
Начальник відділу – головний бухгалтер	Бойко Світлана Станіславівна
2 головних спеціаліста	
Головний спеціаліст з контролю за правильністю призначення та виплати пенсій	Матійчук Тетяна Миколаївна
Відділу соціальної підтримки пільгових категорій громадян та осіб з інвалідністю	
Начальник відділу	Рибачок Лариса Василівна
3 головних спеціаліста	
Сектор контролю за наданням соціальної підтримки	
Завідувач сектору	Шапошнікова Алла Михайлівна
Відділ виплати державних соціальних допомог	
Начальник відділу	Поплавська Тетяна Миколаївна

Працівники управління входять до складу 14 міських комісій. Управління праці та соціального захисту населення було утворено рішенням 16 сесії міської ради 23 скликання від 27 квітня 2000 року на виконання п.6 постанови Кабінету Міністрів України від 02.02.2000 р. №211 “Про внесення змін і доповнень до постанов Кабінету Міністрів України з питань надання населенню житлових субсидій та адресної допомоги малозабезпеченим сім’ям” шляхом реорганізації відділу соціального захисту населення через злиття з відділом субсидій. Управління має відділи та сектор, які працюють згідно планів робіт затверджених начальником управління [18].

Управління також відповідає за соціальний захист населення у місті. Це охоплює різні аспекти, такі як соціальна допомога, підтримка уразливих груп населення, надання житла, медичної та соціальної допомоги особам, які потребують допомоги. Вони забезпечують реалізацію програм і проектів у сфері соціального захисту, сприяють створенню соціальної інфраструктури та здійснюють контроль за її функціонуванням [20].

Організація такого управління має на меті поліпшення якості життя мешканців міста Ладижин та забезпечення їх соціального благополуччя. Вони працюють у тісному співробітництві з іншими органами влади, громадськими

організаціями та соціальними партнерами для досягнення спільних цілей у сфері управління працею та соціального захисту населення.

Основні завдання «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради» розглянуто на рисунку 2.1.

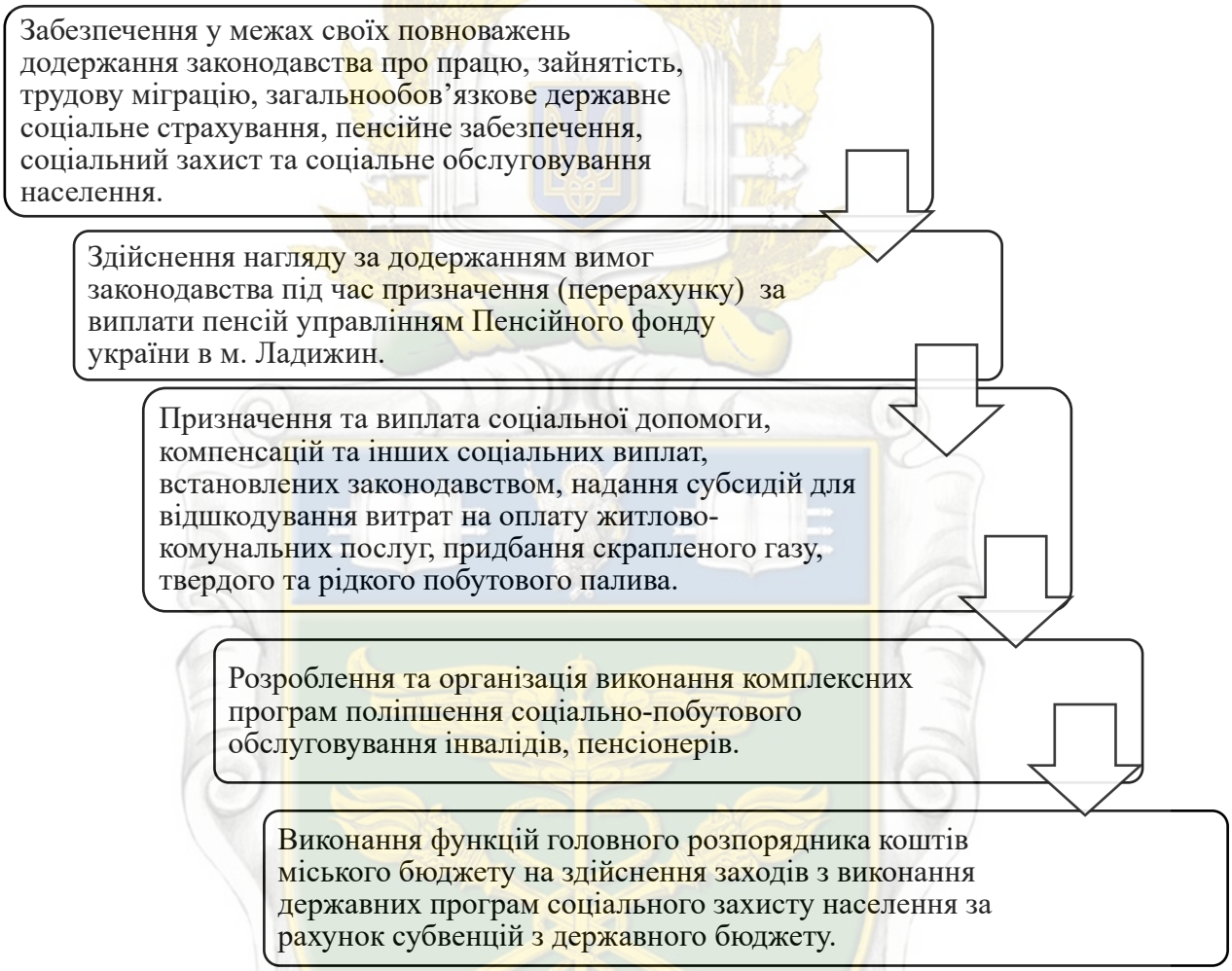

Рисунок 2.1 – Основні завдання «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради»

Загалом, Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради є ключовим органом, який забезпечує організацію та координацію роботи з управління працею та соціальним захистом населення у місті, з метою поліпшення якості життя громадян і забезпечення їхнього соціального благополуччя (Додаток А).

У своїй роботі управління керується: Конституцією України, Законами України, указами Президента, постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, розпорядженнями міського голови, рішеннями міської ради та її виконавчого комітету, наказами Міністерства соціальної політики України, а також законодавчими та нормативними актами, що стосуються законодавства про працю та соціальний захист громадян (Додаток А). Аналіз доходів та витрат «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради» за останні 3 роки зображені на рисунку 2.2.

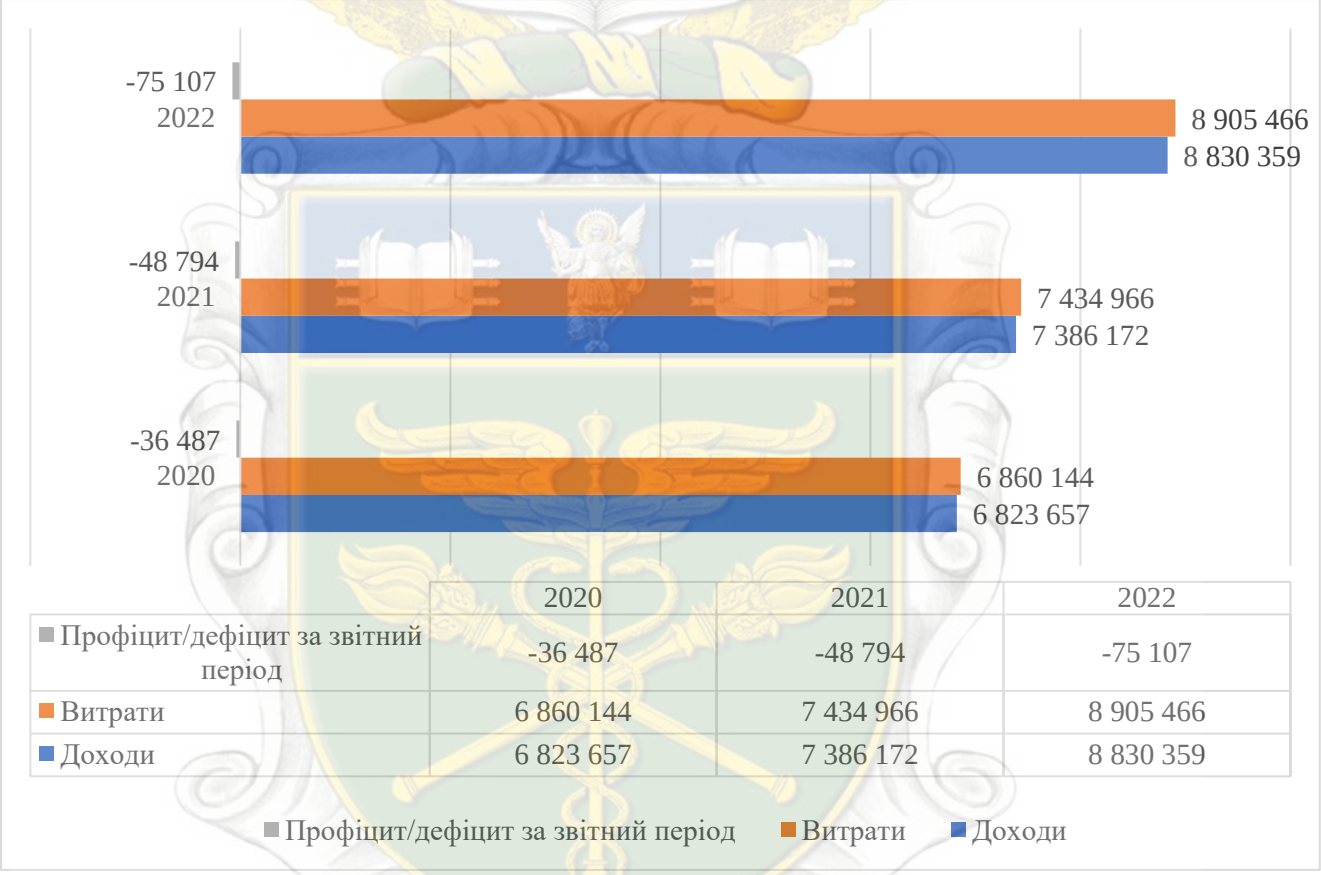

	2020	2021	2022
Профіцит/дефіцит за звітний період	-36 487	-48 794	-75 107
Витрати	6 860 144	7 434 966	8 905 466
Доходи	6 823 657	7 386 172	8 830 359

Джерело: розроблено автором на основі додатків Б, В, Г [20]

Рисунок 2.2. – Доходи та витрати «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради» за 2020-2022 роки, млн грн

На рисунку 2.2 можна побачити, що з кожним роком доходи збільшуються разом з витратами, а також дефіцит за звітний період у 2022 році став у 2 рази

більший в порівнянні з 2020 роком. Це свідчить про недостатнє фінансування з місцевого бюджету.

Таким чином, ми розглянули організаційно-економічну структуру комунальної організації Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради, дослідили основні завдання та структуру управління, а також фінансову звітність за три роки [20].

2.2. Сучасний стан організації, призначення та виплат соціальної допомоги населенню за даними державної установи «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради»

Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради відповідає за реалізацію політики у сфері праці та соціального захисту мешканців міста Ладижин. Однією з таких функцій Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради є допомога людям, потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи. В Ладижинській ТГ постійно працює громадська організація «Союз-Чорнобиль». Щорічно, з нагоди річниці з дня Чорнобильської катастрофи, членам громадської спілки Ладижинською міською радою виділяються кошти на надання матеріальної допомоги. У 2023 році, з нагоди 37 річниці з дня аварії на Чорнобильській АЕС, Ладижинською міською радою виділено 100,0 тис. грн. на матеріальну допомогу учасникам ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та особам, евакуйованим із зони відчуження у 1986 році [21, 22].

Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС з 81 населеного пункту України було евакуйовано 90784 особи. 2293 українських міст, селищ і сіл населення, яких складало понад 2,6 мільйона людей виявилися забрудненими радіоактивними нуклідами.

Постановою Кабінету Міністрів України №106 від 23.07.1991 року місто Ладижин до 01 січня 2015 року було віднесено до зони посиленого

радіоекологічного контролю, як територія, що зазнала радіоактивного впливу внаслідок Чорнобильської катастрофи [23].

Нині на території Ладижинської міської ради проживає 78 учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та 22 особи, евакуйовані із зони відчуження у 1986 році.

Особам, потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи, надаються пільги та виплачуються компенсації, передбачені законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». У 2022 році на виплату компенсацій особам, потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи із державного бюджету України виділено 2329,6 тис грн., а за перший квартал 2023 року – 510,7 тис грн [24].

Також надається допомога на здобуття економічної самостійності малозабезпеченої сім’ї. В Ладижині програма “Рука допомоги” була відновлена. Ця програма надає кредити непрацюючим громадянам з малозабезпечених сімей для розвитку власного бізнесу. Одним з головних завдань соціальної політики в Україні є надання максимальної допомоги особам і сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах, та створення умов для їх подолання [25].

З початком повномасштабної війни, яку розпочала Російська Федерація, особлива актуальність набула створення механізмів підтримки для організації підприємницької діяльності і досягнення економічної самостійності для таких сімей. У цьому контексті Міністерство соціальної політики перезапустило програму “Рука допомоги”, яка спрямована на надання допомоги малозабезпеченим особам у відкритті власного бізнесу. Для реалізації цієї програми держава виділила 9,6 мільйонів гривень.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. № 397 «Деякі питання сприяння економічній самостійності малозабезпечених сімей» затверджено «Порядок надання допомоги на здобуття економічної самостійності малозабезпеченої сім’ї» [26].

Програма дає можливість непрацюючим працездатним особам з числа членів малозабезпеченої сім’ї отримати одноразову безвідсоткову поворотну допомогу

для відкриття чи розвитку власного бізнесу. Фінансова допомога надається на придбання обладнання та матеріалів, необхідних для розвитку власної справи. Людина може отримати безвідсотковий кредит від держави строком на 3 роки для започаткування власної справи. Розмір фінансової допомоги не може перевищувати 15 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається рішення про її надання. З 1 січня 2023 р. мінімальна заробітна плата - 6700 гривень [27].

Для отримання такої допомоги людина, яка має бажання розпочати підприємницьку діяльність, має звернутися до найближчого Центру зайнятості. Там подати до створеної при Центрі зайнятості Комісії з питань надання допомоги на здобуття економічної самостійності малозабезпеченої сім'ї: заяву про надання фінансової допомоги; бізнес-план; довідку про несудимість.

Комісія розглядає документи і після засідання – надсилає претенденту на фінансову допомогу письмове повідомлення про прийняте рішення. Якщо рішення позитивне, людина має створити юридичну особу чи зареєструватися як фізична особа-підприємець протягом 30 календарних днів з дати отримання повідомлення [28].

Для отримання фінансової допомоги на оплату витрат на закупівлю обладнання та матеріалів особою, яка виявила бажання провадити підприємницьку діяльність, до центру зайнятості подаються рахунок-фактура (рахунок, квитанція, накладна тощо) та договір, укладений між особою, яка виявила бажання провадити підприємницьку діяльність, і постачальником (продавцем) обладнання та матеріалів, які передаються до центру зайнятості. Оплата витрат на закупівлю обладнання та матеріалів проводиться центром зайнятості на підставі поданих документів.

«Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради» також надає допомогу у реабілітації дітей з інвалідністю. Відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 року № 309 визначено механізм використання

коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Реабілітація дітей з інвалідністю» [27].

Згідно з пунктом 5 даної постанови бюджетні кошти спрямовуються на відшкодування вартості реабілітаційних послуг для дітей реабілітаційним установам, що мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Для забезпечення дитини реабілітаційними послугами один з її батьків чи її законний представник подає до управління праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації або фактичним місцем проживання дитини заяву про направлення її до реабілітаційної установи.

Якщо реабілітаційних послуг потребують одночасно двоє і більше дітей з однієї сім'ї, супроводжуючою особою може бути також другий із їх батьків, законних представників, один із близьких родичів (повнолітні брат або сестра, бабуся, дідусь, дядько, тітка) за наявності письмового підтвердження про це одного з батьків або законного представника. У такому разі заяву подає один з батьків або законний представник. Вартість реабілітаційних послуг для кожної дитини визначається реабілітаційною установою відповідно до індивідуальної програми реабілітації.

Максимальна сума, яку можна витратити на реабілітаційні послуги щороку для однієї дитини, залежно від індивідуальної програми реабілітації та ступеня обмежень у більшості основних категорій життєдіяльності, складає до 16 тисяч гривень для I і II ступенів обмежень і до 25 тисяч гривень для III ступеня обмежень. Якщо дитина є сиротою або позбавленою батьківського піклування і також має обмеження I, II або III ступеня, максимальна сума реабілітаційних послуг збільшується на 50 відсотків для кожного ступеня. За граничну вартість реабілітаційних послуг одній дитині можуть бути забезпечені послуги кілька разів протягом року. Реабілітаційні послуги можуть надаватися як стаціонарно, так і амбулаторно. В граничну вартість амбулаторних послуг можуть включатися витрати на харчування дитини, а в граничну вартість стаціонарних послуг можуть включатися витрати на проживання та харчування дитини, одного з батьків або

законного представника дитини, або супроводжуючої особи. Таким чином ми розглянули аналіз діяльності підприємства, його специфіку та державні програми які він виконує [27].

Цільова програма «Турбота» на 2023 рік (далі - Програма) встановлює конкретні завдання та заходи, спрямовані на покращення якості життя різних груп населення міста, зокрема ветеранів, осіб з інвалідністю та малозабезпечених громадян.

Мета Програми полягає у наданні додаткових соціальних допомог уразливим верствам населення міста та вирішенні проблем соціального, побутового, медичного та культурно-масового характеру. Очікується, що реалізація Програми призведе до поліпшення умов проживання соціально вразливих верств населення міста шляхом забезпечення їм додаткових соціальних допомог, а також зниження соціальної напруги серед зазначених категорій громадян. Основні заходи щодо реалізації цієї програми зображені в таблиці 2.2 [28, с. 85].

Таблиця 2.2 – Основні заходи реалізації програми «Турбота» у 2023р.

№ з/п	Заходи	Термін виконання	Планове фінансування в 2023р. тис. грн.
1	Фінансова підтримка міських громадських організацій: - "Союз ветеранів" - організація осіб з інвалідністю з дитинства "Вікторія" - спілка ветеранів Афганістану - "Союз Чорнобиль" – міська організація осіб з інвалідністю	протягом року	141,2
2	Організація виплати адресної грошової допомоги особам з інвалідністю I групи загального захворювання та особам з інвалідністю з дитинства I групи	протягом року	101,3
3	Дотації на перевезення громадян на міських автобусних маршрутах	протягом року	5900,0
4	Підтримка функціонування центру педагогічної реабілітації та соціальної адаптації дітей з вадами опорно-рухового апарату та порушенням мовлення	протягом року	В межах кошторису ДНЗ Росинка

Продовження таблиці 2.2.

5	Проведення зубопротезування ветеранам війни	протягом року	25,0
6	Організація лікування ветеранів війни в стаціонарному відділенні лікарні	протягом року	26,0
7	Харчування ветеранів війни в стаціонарному відділенні лікарні	протягом року	12,0
8	Безоплатна оранка городів та доставка дров особам з інвалідністю, внаслідок війни та вдовам загиблих	березень - листопад	3,0
9	Міський конкурс творчості та талантів для дітей та молоді з функціональними обмеженнями "Повір у себе"	квітень	8,0
10	Придбання особам з інвалідністю слухових апаратів	протягом року	100,0

Програма міської комплексної підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2023 рік (далі - Програма) визначає широкий спектр заходів, спрямованих на покращення фінансового, соціального та психологічного благополуччя учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України та членів їх сімей, а також сприяє вирішенню їх соціально-побутових потреб.

Мета цієї Програми полягає в підвищенні рівня соціального захисту, забезпеченні належного морально-психологічного стану та покращенні ефективності співпраці місцевих органів самоврядування з регіональними громадськими організаціями та іншими юридичними особами у сфері підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України та членів їх сімей. Очікується, що реалізація Програми приведе до поліпшення рівня соціального захисту та умов проживання, а також соціально-психологічного клімату у сім'ях загиблих (постраждалих) учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України шляхом надання цілеспрямованої допомоги. Також Програма сприятиме створенню в суспільстві атмосфери співчуття, підтримки та поважного ставлення до членів сімей загиблих та учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України, а також зменшить соціальну напруженість серед зазначених категорій громадян. Основні заходи щодо реалізації цієї програми зображені в таблиці 2.3 [30].

Таблиця 2.3 – Основні заходи реалізації програми міської комплексної підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України та членів їх сімей у 2023р.

№ з/п	Заходи	Термін виконання	Планове фінансування в 2023р. тис. грн.
1	Фінансова підтримка громадської організації учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України	протягом року	590,0
2	Організація поїздок волонтерів в райони проведення воєнних(бойових) дій	протягом року	1000,0
3	Соціальна грошова допомога членам сімей загиблих учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць для компенсації на пільговий проїзд	протягом року	76,8
4	Матеріальна допомога непрацюючим мобілізованим	протягом року	620,0
5	Матеріальна допомога пораненим учасникам АТО/ООС, Захисникам і Захисницям України	протягом року	1000,0
6	Матеріальна допомога сім'ям загиблих та зниклих безвісти військовослужбовців до Дня незалежності України	серпень	100,0
7	Матеріальна допомога за рішенням виконкому на поховання загиблих воїнів	протягом року	200,0
8	Облаштування пам'ятників та флагштоків на могилах загиблих Захисників та Захисниць України	протягом року	840,0
9	Надання допомоги членам сімей учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України для вирішення господарських питань	протягом року	500,0

Отже, ми проаналізували сучасний стан організації, призначення та виплат соціальної допомоги населенню за даними державної установи «Управління праці та соціального захисту населення Ладижинської міської ради», визначили її функції та програми підтримки різних верств населення, а також види соціальних допомог та їх фінансування.

РОЗДІЛ 3
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ, ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Проблеми та перспективи розвитку організації, призначення та виплат соціальної допомоги в Україні

Однією з головних характеристик сучасного суспільства є гуманізація всіх його процесів і їх розуміння з урахуванням соціальної доцільності. Це сприяє зверненню уваги на дбайливе ставлення та підтримку окремих осіб або вразливих груп населення, які стали пріоритетними напрямами розвитку держави на державному рівні. Хоча в цивілізованих країнах зараз більше уваги приділяється вивченню “соціального виключення” в рамках соціальної підтримки населення, проблема боротьби з бідністю залишається актуальною. Україна в останній рік також надає першочергове значення соціальній політиці та соціальному захисту, забезпечуючи збереження добробуту населення, зниження ризику бідності та запобігання поширенню бідності [31].

В Україні наявна широка система державної соціальної допомоги, яка включає різноманітні форми матеріальної та нематеріальної допомоги. Ця система охоплює найменш забезпечені та найбільш уразливі категорії населення, забезпечуючи їм рівень доходів, що не може бути меншим за законодавчо встановлений мінімум, або контролює видатки на певні потреби (наприклад, на комунальні послуги), щоб вони не перевищували певну частку доходу.

На відміну від розвинених країн, де державний контроль та оцінка результативності соціальних програм є необхідною складовою державного управління у соціальній сфері, в Україні раніше це питання не отримувало достатньої уваги з боку держави. Здебільшого моніторинг та оцінювання ефективності програм здійснювалося Міністерством соціальної політики. Однак лише в 2012 році були прийняті відповідні нормативно-правові документи, що регламентують постійну діяльність системи моніторингу, оцінки, аналізу та аудиту чотирьох основних програм соціальної підтримки. Особлива увага приділяється

оцінці впливу цих програм на рівень бідності в країні та серед цільових груп населення [32].

Наприклад, такий вид як державна соціальна допомога сім'ям з дітьми в Україні не втрачає своєї важливості. Це пояснюється високими ризиками, з якими зіштовхуються домогосподарства, які мають дітей і можуть опинитися у бідності. Україна стикнулася зі зростанням рівня бідності з 5,5% до 24,10% у 2022 році, що призвело до того, що 7,1 мільйона людей перебувають за межами бідності [12].

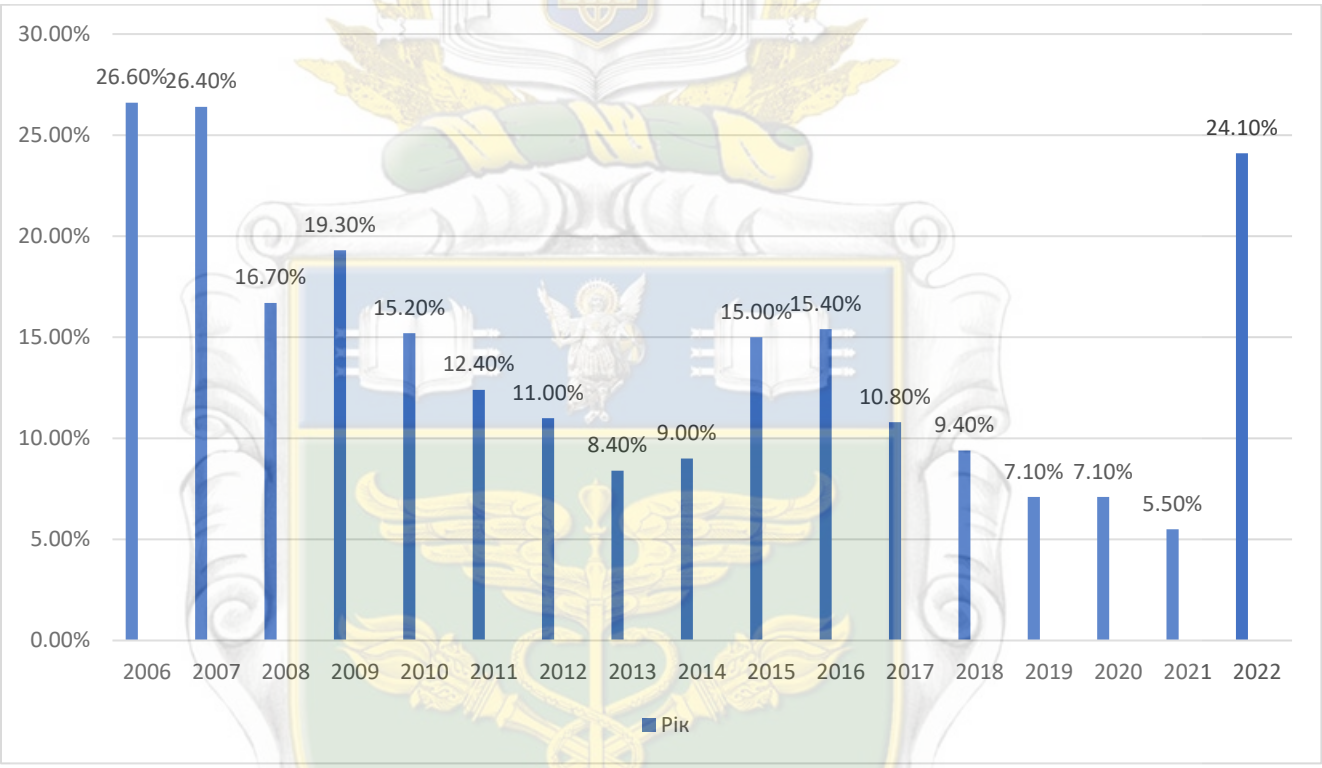

Рисунок 3.1 – Динаміка рівня бідності в Україні протягом 2006–2022 рр [33].

Бідністю за означенням Світового банку вважається ситуація, коли населення має до свого розпорядження менше 5,5 доларів на день.

За оцінками Світового банку, у період 2006-2007 років рівень бідності в Україні навіть перевищував той, що був за часів повномасштабної війни, і становив 26,6% та 26,4% відповідно.

У 2008 році рівень бідності оцінювався на рівні 19,3%. Подальше зниження кількості населення, що живе у бідності, було зафіксовано: у 2010 році – 15,2%, у 2011 році – 12,4%, у 2012 році – 11%, у 2013 році – 8,4%.

У період 2014-2016 років рівень бідності в Україні знову почав зростати, і у 2016 році досяг показника 15,4%. У 2017 році близько 10,8% населення України проживало у бідності, у 2018 році – 9,4%, у 2019-2020 роках – 7,1%.

У 2021 році, до початку повномасштабної війни, був зафіксований найнижчий показник рівня бідності в Україні - всього 5,5%. Однак за оцінками Світового банку, протягом минулого року цей показник зріс до 24,1% [34].

Головною метою допомоги сім'ям при народженні дитини є підвищення рівня народжуваності в країні. Один з показників успішності цієї програми - це збільшення кількості народжень протягом певного періоду. За період з 2003 по 2013 роки в Україні кількість народжень зросла з 408,6 тисяч осіб до 532,7 тисяч осіб, що свідчить про досить ефективну реалізацію програми для досягнення головної цілі. Широка інформаційна кампанія, спрямована на популяризацію цього соціального підтримування серед населення протягом усього її існування, а також майже стовідсоткове охоплення цільового контингенту цією допомогою, свідчать про її ефективність у досягненні мети. Особливо важливим це є на тлі політико-економічних процесів останніх років. Але після 2010 року народжуваність зменшилась майже у 2 рази, так у 2020 році народилося всього 293,4 тисячі дітей. Динаміка народжуваності в Україні протягом 2000-2022 рр. показана на рисунку 3.2 [35].

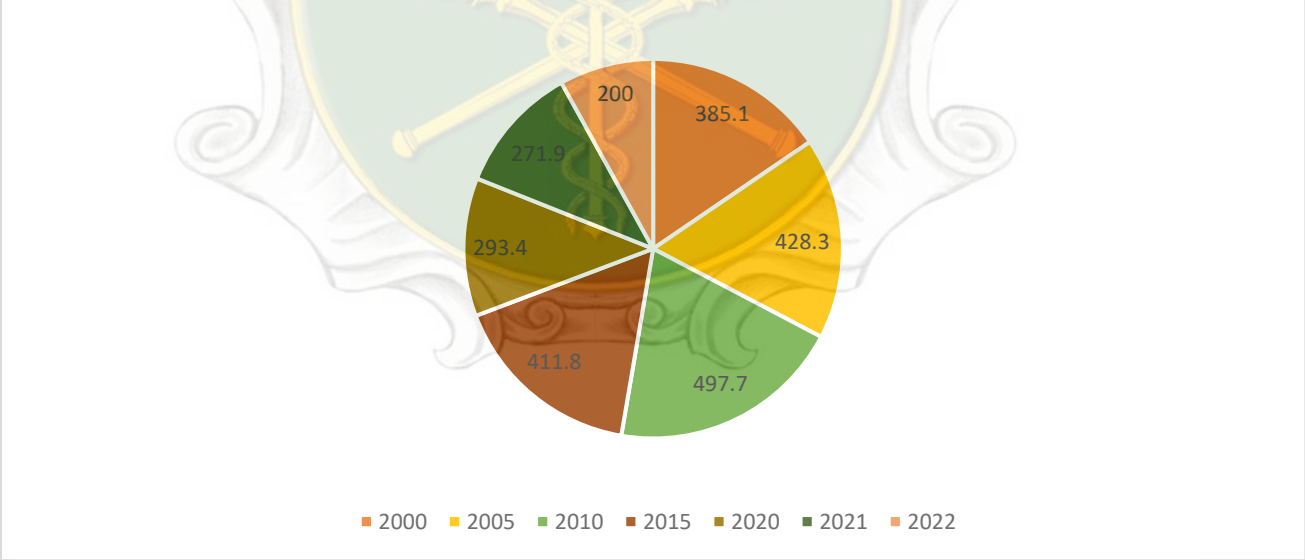

Рисунок 3.2 – Динаміка народжуваності в Україні протягом 2000-2022 рр. [35].

Надання допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (починаючи з 01.07.2014 року) полягала в забезпеченні певного рівня матеріального благополуччя сім'ї з дитиною протягом усього періоду перебування жінки у відпустці по догляду за дитиною, але не довше трьох років. Однак, оскільки ця виплата дублювала інші види допомоги, які надавалися при народженні, вона стала зайвим фінансовим навантаженням на бюджет. Тому вона була вилучена з програми допомоги сім'ям з дітьми [36, с. 84].

Основна мета допомоги на дітей одиноким матерям полягає в запобіганні сирітству і збільшенні кількості сиріт, що отримують виховання в сімейному середовищі. Забезпечення неповних родин рівнем благополуччя, що не нижче державних соціальних стандартів, та запобігання бідності мають менш пріоритетне значення в рамках цієї програми. Проте загалом, допомога одиноким матерям на дітей має помітний вплив на зменшення бідності цільової групи: показник знижується з 53,3% до 47,2% після отримання допомоги. Однак, вплив цього виду соціальної підтримки на загальну ситуацію з бідністю в країні майже не помітний (24,7% порівняно з 24,5% відповідно), що свідчить про специфічну спрямованість та цілісність цієї програми. Програма має високий рівень адресності, оскільки 22,5% загальної суми допомоги надається бідному населенню. Незважаючи на те, що більшість виплат призначається одиноким матерям у мінімальному розмірі (без перевірки доходів), ефективність допомоги для фактичних отримувачів є невеликою (8,1%), що свідчить про незначний вплив допомоги на бюджети сімей, що отримують її [37, с. 22].

Програма допомоги при усиновленні дитини та програма допомоги на дітей, що перебувають під опікою чи піклуванням, демонструють свою успішну роботу через збільшення кількості дітей, що отримують виховання в родинах. Грошова підтримка виконує роль стимулюючого механізму, який гарантує право дитини на виховання в сімейному середовищі, і сприяє досягненню поставленої мети шляхом зниження ризику, що сім'я, яка усиновлює, бере під опіку або піклується про дитину, може погіршити існуючий рівень їх добробуту [39].

Згідно з даними Національної соціальної служби України, в період з 24 лютого 2022 року по 1 квітня 2023 року регіональні служби у справах дітей виявили 8512 дітей, які залишилися без батьківського піклування в умовах воєнного конфлікту з різних причин. З цієї кількості, 1476 дітей стали сиротами через обставини військової агресії РФ проти України. Крім того, за останні вісім років спостерігається зниження кількості усиновлених дітей. У 2014 році загалом було усиновлено 1358 дітей з інтернатів, дитячих будинків та притулків, але за весь 2022 рік та перший квартал 2023 року ця цифра склала лише 435. Кількість дітей, які стають сиротами або втрачають батьківське піклування, продовжує зростати. Зазначена статистика показує, що протягом періоду з 12 серпня 2022 року по 13 січня 2023 року кількість дітей без батьків зросла на 3265. Важко визначити точну кількість, оскільки ситуація постійно змінюється. Остаточну цифру не можна зафіксувати [40].

У 2023 році загальна сума допомоги при усиновленні дитини складає 41280 грн. Ця сума виплачується протягом трьох років з моменту усиновлення: 10320 грн виплачується одноразово, а потім щомісячно 860 грн протягом наступних 36 місяців. Один із ефективних способів боротьби з проблемою сирітства в Україні полягає у розвитку та вдосконаленні сімейних форм виховання. Проте держава не повинна обмежуватись лише фінансовими виплатами та пільгами для вирішення цієї проблеми. Для зменшення рівня сирітства важливо проводити національні інформаційні кампанії, які стимулювали б бажаючих усиновити дітей [41].

Також слід звернути увагу на те, що розвиток сімейних форм виховання фактично покладений на органи місцевого самоврядування, але їм не вистачає необхідних ресурсів для цього. Для підтримки цього напрямку слід впровадити додаткові заходи на місцевому рівні, які були б спрямовані на пояснення громадам процесу усиновлення та його важливості, зокрема й у часи війни.

Мета державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям полягає у зменшенні бідності та зменшенні розшарування суспільства шляхом підвищення доходів та покращення умов життя найбідніших верств населення. Однак лише 20,8% всіх виділених коштів, які держава витрачає на цю підтримку, досягають тих,

хто перебуває у бідності, що свідчить про низький рівень адресності програми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім’ям у грудні 2022 показана в таблиці 3.1 [20].

Таблиця 3.1 - Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім’ям у грудні 2022

Категорія осіб	Розмір допомоги
Для працездатних осіб (45 % ПМ для працездатних осіб)	1 207,8 грн
Для осіб, які втратили працездатність, та інвалідів (100% ПМ)	2093,0 грн
Для дітей віком до 6 років (130% ПМ)	2 953,6 грн
Для дітей віком від 6 до 18 років (130% ПМ)	3 682,9 грн
Для дітей віком від 18 до 23 років за умови навчання (130% ПМ)	3 682,9 грн

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім’ям у 2023 році залишиться на рівні грудня 2022 року. Незважаючи на невеликі суми виплат, даний вид допомоги становить 12,8% від загальних доходів отримувачів і має значний вплив на їхні сімейні бюджети. З іншого боку, навіть при низькому розмірі виплат і низькому порозі доступу до програми, небідні особи все одно можуть отримувати допомогу в разі малозабезпеченості. Однак через низький рівень покриття, ця програма майже не впливає на масштаби бідності в країні в цілому: якщо без соціальних виплат рівень бідності теоретично становив 24,6%, то завдяки виплатам за програмою він знижується лише до 24,5%. Таким чином, допомога малозабезпеченим сім'ям має високу адресність та ефективність, але масштаби її охоплення бідним населенням залишаються дуже низькими, особливо враховуючи її пряму мету.

Державні субсидії, які компенсують витрати населенню на оплату житлово-комунальних послуг та придбання палива (твердого, рідкого та скрапленого газу) (далі - субсидії), хоча базуються на адресному принципі, не спрямовані тільки на бідне населення і не мають за мету зменшення масштабів бідності. Їх впровадження

було обумовлено необхідністю підтримки населення у період гострої економічної кризи і як запобіжний захід для подолання зростання боргів населення за житлово-комунальні послуги. Проте, ця програма, насправді, найбільш використовується небідним населенням: лише 5,5% від загальної суми коштів, виділених на субсидії, припадає на населення з доходами нижче прожиткового мінімуму. Рівень охоплення бідного населення субсидіями становить менше 3%. Таким чином, ті, хто насправді потребує державної підтримки, з якихось причин не беруть участі у цій програмі. Моделювання рівня відносної бідності усього населення показало, що субсидії мають незначний вплив на ситуацію з бідністю в країні в цілому. Припинення надання цієї форми соціальної підтримки призвело б до зростання рівня бідності на 0,2 відсоткових пункта (з 24,5% до 24,7%). Лише 17% коштів, виділених державою для компенсації витрат населення на оплату житлово-комунальних послуг і придбання палива, дісталися бідних. Частка субсидій в загальних доходах отримувачів не перевищувала 4%, що свідчить про низьку ефективність цієї форми соціальної підтримки та її незначний вплив на формування бюджетів отримувачів [41, с. 2].

Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО), став важливим завданням для України з моменту початку неоголошеної війни в 2014 році. Частина території нашої країни була незаконно анексована та тимчасово окупована Російською Федерацією, а на інших територіях тривали бойові дії. Після початку активних бойових дій з 24 лютого 2022 року та введення воєнного стану в Україні, масове переміщення населення стало необхідністю, оскільки громадяни покидали свої домівки у пошуках безпеки та захисту. На сьогоднішній день кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні перевищує 4,9 млн осіб [38].

З урахуванням надзвичайних викликів, що виникли внаслідок війни, великого навантаження на державний бюджет та появи нових потреб серед громадян, які потребують швидкої та ефективної реакції з боку держави та місцевого самоврядування, уряд приймає заходи для забезпечення ефективного функціонування існуючої системи соціальної підтримки населення.

Було введено надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам згідно з Порядком надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332 (зі змінами). Протягом 2022 року понад 2,3 млн внутрішньо переміщених осіб отримали допомогу на проживання, на яку з державного бюджету було виділено 52,8 млрд гривень. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. № 214 "Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану" (зі змінами), виплата призначених державних допомог та пільг не припиняється під час воєнного стану і продовжується протягом періоду введення воєнного стану та одного місяця після його припинення [38].

Постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 162 "Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану" (зі змінами) були визначені альтернативні методи виплати пенсій та грошових допомог під час воєнного стану у випадку неполадок в роботі банківських установ або для ВПО, які отримують пенсію через поштового оператора [42].

Отже, система соціальної допомоги в Україні до сьогодні характеризується низькою результативністю щодо боротьби з бідністю та порушенням принципу соціальної справедливості, що сприяє подальшій диференціації суспільства. У зв'язку з обмеженими економічними та фінансовими ресурсами держави, є необхідність максимально ефективного використання цих ресурсів у поєднанні з обґрунтованою соціальною політикою, щоб вирішити проблему бідності та запобігти подальшій поляризації суспільства. Тому варто модернізувати принципи реалізації програм соціальної підтримки, які базуються на категоріях. Механізм для досягнення цієї мети передбачає дотримання двох необхідних умов: необхідно надавати допомогу з урахуванням рівня доходу сім'ї-претендента, що означає, сума допомоги повинна залежати від доходів сім'ї, яка звертається за допомогою. Перед тим, як домогосподарство отримає грошову соціальну виплату, необхідно провести відвідування соціальним інспектором житла претендента, здійснити співбесіду з

ним та його родиною і зібрати іншу доступну інформацію (наприклад, про оподаткування, володіння майном, думки спільноти тощо). Ця інформація необхідна для об'єктивної оцінки потреб та нестачі претендента на соціальну підтримку [30].

3.2. Організація, призначення та виплати соціальної допомоги в інших країнах у порівнянні з Україною

Свідченням соціально орієнтованої держави є належний рівень соціальних виплат, низький рівень бідності та розвиток соціальної політики як на державному, так і на регіональному рівнях. Високий рівень соціального захисту є запорукою соціальної стабільності та покращення якості життя населення. Однак цільовий підхід, принципи справедливості, адресності, ефективності та оперативності стають актуальними питаннями у наданні соціальних виплат.

В Україні часто не вдалося повністю реалізувати ці принципи надання соціальної допомоги, рівень соціальних виплат залишається недостатнім для задоволення реальних потреб соціально незахищених верств населення. Тому Україну неможливо вважати соціально орієнтованою державою. Проблемами стали постійний дефіцит коштів у сфері соціальної сфери, неефективне використання ресурсів та відсутність збалансованого та зрозумілого соціального законодавства для отримувачів виплат. Це вимагає негайної реформи української системи надання соціальних виплат, яка може бути здійснена на основі успішного зарубіжного досвіду [44].

Для української практики надання соціальних виплат корисним є досвід європейських країн, Японії, США, де економіка має соціально орієнтований підхід. Тому застосування міжнародного досвіду у вітчизняній практиці надання соціальних виплат є актуальним.

В Україні, а також у зарубіжній практиці, використовуються різні терміни: “соціальний захист”, “соціальне забезпечення”, “соціальна допомога” і “соціальні

виплати”. Часто ці поняття ототожнюються одне з одним в літературі. На наш погляд, важливо розрізняти ці терміни для уточнення термінологічного апарату і створення реальних можливостей для поліпшення системи надання соціальних виплат [33, с. 16].

Соціальна допомога може бути охарактеризована як виплати в грошовій або натуральній формі, що регулюються законодавством, і мають на меті матеріальну підтримку громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах через соціальні ризики, з метою забезпечення їх основних потреб і гарантії мінімального рівня життя, яку держава надає [44, с. 12].

Аналіз теоретичних засад надання соціальних виплат є важливим для подальшого розгляду можливостей розвитку практичних аспектів цього процесу. В цьому контексті дослідимо особливості реалізації соціальної політики в різних країнах світу.

Ситуація в соціальній сфері є складною, оскільки система надання соціальних виплат не є повністю вдосконаленою, рівень соціальної допомоги недостатній, а принципи ефективності, адресності та своєчасності нерідко не реалізуються повністю. В цьому контексті розгляд застосування японського, американського, угорського, шведського та німецького досвіду надання соціальних виплат в Україні є доцільним [45, с.103].

Міжнародний досвід має велике значення для розвитку української системи надання соціальних допомог. Його впровадження неможливе без детального аналізу успішних міжнародних практик надання соціальних допомог та аналізу соціальної статистики зарубіжних країн [33].

Швеція визначається як країна з найвищим рівнем організації системи соціальних допомог та найвищим рівнем зайнятості населення у світі. У соціальній політиці Швеції охоплюються такі аспекти, як освіта, медицина, виплати дітям до 16 років, а також виплати за період хвороби. Витрати на соціальний захист у Швеції становлять більше 40% ВВП [47]. У цій країні спостерігається найвищий рівень соціальних виплат, а динаміка виплат за останнє десятиріччя є позитивною. Дані

про виплачену соціальну допомогу в Швеції за період 2011-2020 років наведено в таблиці 3.1 [47]

Таблиця 3.1 - Дані щодо виплаченої соціальної допомоги в Швеції

Рік	Кількість отримувачів допомоги, осіб	Відсоток домогосподарств, які отримують допомогу, %	Тривалість надання допомоги, місяців	Середньомісячна допомога у цінах 2020 року в євро
2018	206519	4,4	6,6	841,2
2019	202173	4,3	6,9	840,7
2020	198514	4,2	7,1	844,4

Німецький досвід вартий уваги через наявність єдиного Соціального кодексу, відомого як “Sozialgesetzbuch”, де кожен розділ присвячений окремому виду соціальної допомоги. Цей кодекс в Німеччині складається з 12 розділів, що регулюють різні аспекти соціального забезпечення. У порівнянні з цим, в Україні існує значна кількість законодавчих і нормативних актів, які регулюють різні види соціальних виплат. Отримувачам соціальних виплат в Україні складно ознайомитися з соціальним законодавством [45, с. 102].

Для України також цікавим може бути впровадження програмно-цільового принципу надання соціальної допомоги. У Німеччині існують три види соціальних програм, які можуть бути відповідними для застосування в Україні, оскільки вони надають не лише фінансову підтримку, але й допомогу у знаходженні роботи та професійному розвитку особистості. Прикладом таких програм є тимчасові програми для біженців та іноземців у Німеччині [48].

“Freiwilliges Soziales Jahr” (FSJ) - “Добровільний соціальний рік”. Головною метою цієї державної програми є надання молоді можливості застосовувати соціальні навички та вивчати німецьку мову. FSJ розрахована на осіб у віці від 18 до 26 років. Програма триває 12 місяців, але за бажанням її можна продовжити до 18 місяців. Учасники отримують грошову винагороду під час практики, яка, безумовно, менша за мінімальну заробітну плату, але дозволяє покрити витрати перебування в Німеччині. Учасникам програми надається мебльоване проживання, харчування або компенсація цих витрат, медичне та пенсійне страхування,

страхування від безробіття та нещасних випадків. Крім того, вони мають право на 26 робочих днів оплачуваної відпустки та отримують кишенькові гроші (200-300 євро на місяць). Також учасники мають можливість взяти участь у п'яти безкоштовних семінарах з історії Німеччини, культури та німецької мови, які враховуються у робочий час. Вимоги до учасників програми включають базовий рівень знання німецької мови на рівні A2 та навички роботи в соціальній сфері. Можливості працевлаштування включають роботу в амбулаторіях, будинках дитини, клініках, будинках для літніх людей та інших соціальних закладах.

“Freiwilliges Ökologisches Jahr” (FÖJ) - “Добровільний екологічний рік”. Це німецька державна волонтерська програма, яка дає молоді можливість взяти участь у екологічних проектах і одночасно покращити свої німецькі мовні навички. Волонтери можуть працювати від 38 до 40 годин на тиждень, включаючи обов'язкові семінари, які враховуються як робочий час. Учасникам оплачують витрати на проїзд до місця проведення семінару, проживання та культурну програму. Крім того, надаються кишенькові витрати від 180 до 300 євро на місяць, безкоштовне харчування, пенсійна та медична страховка, страховка від безробіття та нещасних випадків, 26 днів оплачуваної відпустки та уніформа. Умови для участі в програмі включають вік від 16 до 27 років, повну вищу освіту, базові знання німецької мови та комунікабельність. Учасники програми можуть займатися екологічним вихованням неповнолітніх, доглядати за екосистемами, працювати зі спеціальним обладнанням або географічними картами, доглядати за тваринами і рослинами у заповідниках, займатися сільським і лісовим господарством, реалізовувати проекти з охорони атмосфери та працювати в лабораторіях [49].

“Au Pair” - “Допомога по господарству”. Це культурна та освітня програма обміну, що дає можливість прожити рік у сім'ї, вчитися мові та виконувати певні обов'язки. Обов'язки учасника програми включають: допомогу з одягання та миттям дітей, годування та гра з ними, розробку розважальних програм, супровід дітей до школи, дитячого садка та гуртків, допомогу дітям з домашніми завданнями та підтримку порядку у дитячій кімнаті.

У США існують різні види тимчасових соціальних програм, таких як: тимчасова фінансова допомога для малозабезпечених громадян, додатковий соціальний дохід, американська програма пільгової покупки товарів, спеціальна програма додаткового харчування для жінок, немовлят і дітей, програма харчування для дітей, освітні гранти від держави, програма медичного страхування для дітей, програма “Медікейд” та освітня програма для дітей під назвою “Гарний початок” [50].

Україна надає допомогу малозабезпеченим лише у грошовій формі і не передбачає натуральних форм та соціальних програм. З нашої точки зору, це обмежує її підтримуючий характер.

Проаналізувавши статистичні дані про рівень розвитку систем надання соціальних виплат у провідних зарубіжних країнах світу, було виділено напрями для покращення української системи соціальних виплат таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Напрями удосконалення української системи соціальних виплат із застосуванням зарубіжного досвіду

Країна, з якої пропонується запозичити успішний досвід	Напрям удосконалення системи соціальних виплат
Німеччина, Швеція, Японія	Приведення розміру соціальних виплат у відповідність реальним потребам їх отримувачів
Японія, Німеччина, Угорщина	Впровадження системи загальнообов’язкового медичного страхування
Угорщина, Німеччина	Охоплення системою соціальних виплат виключно того населення, яке не має засобів для існування та можливостей для отримання заробітку та надання додаткових робочих місць для населення, здатного до праці
США, Німеччина, Угорщина	Забезпечення адресності і справедливості надання соціальних виплат за рахунок посилення контролюючих функцій органів соціального інспектування
США, Німеччина	Урізноманітнення виплат з безробіття, що обумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захищеності від безробіття людей, які не мають альтернативних джерел доходів
Угорщина, США, Німеччина	Надання соціальної допомоги в натуральній формі та у вигляді участі в тимчасових соціальних програмах, що передбачають не тільки соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток

Продовження таблиці 3.2.

Німеччина	Забезпечення єдності та впорядкованості соціального законодавства за рахунок розробки єдиного Соціального кодексу

Отже, вивчення зарубіжного досвіду і визначення пріоритетних напрямків удосконалення системи соціальних виплат є ключовим для успішної реформи вітчизняної соціальної системи. Україна не змогла повністю втілити принципи соціальної допомоги, а рівень соціальних виплат залишається недостатнім для задоволення реальних потреб соціально незахищених верств населення. Це перешкоджає визнанню України соціально орієнтованою державою. Проблеми включають постійний дефіцит фінансування у сфері соціального захисту, неефективне використання ресурсів і відсутність збалансованого та зрозумілого соціального законодавства для отримувачів виплат. Це вимагає негайної реформи системи надання соціальних виплат в Україні, яка може бути здійснена на основі успішного зарубіжного досвіду. Для української практики надання соціальних виплат корисним буде досвід країн Європи, Японії, США, де економіка має соціально орієнтований підхід. Тому, дослідження та виокремлення напрямів покращення системи соціальних виплат на основі міжнародного досвіду буде сприяти успішній реформі української системи надання соціальних виплат.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, соціальна допомога в Україні представляє собою особливу форму соціального забезпечення населення зі своїми власними характеристиками. Надання державою права громадянам на отримання соціальної допомоги є важливою складовою соціальної політики, спрямованою на гарантований захист від бідності та нужденності тих, хто потребує матеріальної підтримки з об'єктивних причин.

Однак, на сучасному етапі суспільно-економічного розвитку, розмір соціальної допомоги в більшості випадків не забезпечує громадянам достатнього життєвого рівня, оскільки визначений законодавством прожитковий мінімум не враховує всіх нормальних життєвих потреб людини.

Після проведення дослідження щодо сутності та сучасного стану системи надання соціальних послуг, можна зробити наступні висновки: за термінологічним аналізом, система надання соціальних послуг є складною соціально-економічною системою, що включає державні та недержавні організації, які надають підтримку особам та соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Головною метою цієї системи є вирішення життєвих проблем, що виникають у вказаних осіб та груп. Проте, головними цілями функціонування системи повинна бути профілактика соціально-економічних явищ, що передбачає запобігання складним життєвим обставинам [44].

Зазначено, що для удосконалення функціонування системи надання соціальної допомоги потрібно реалізувати децентралізацію та демонополізацію соціальних послуг, залучення недержавних організацій та приватного сектору, а також встановлення державних умов для функціонування ринку соціальних послуг та їх контролювання. До того ж, система повинна бути готовою швидко та адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики, які ставить перед нею сучасність.

Надання права на соціальну допомогу є важливим аспектом державної соціальної політики, який забезпечує гарантований захист пільгових категорій

населення. Однак, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку, в більшості випадків, розмір соціальної допомоги не забезпечує громадянам достатнього рівня життя. Це пояснюється тим, що прожитковий мінімум, встановлений відповідно до законодавства України, не враховує всіх нормальних життєвих потреб людини. Тому, для поліпшення системи надання соціальної допомоги, в першу чергу необхідно переглянути механізми розрахунку прожиткового мінімуму. Крім того, важливим завданням є визначення підстав і умов призначення різних видів соціальної допомоги, систематизація законодавства в цій сфері та його гармонізація з міжнародними стандартами. Крім того, важливо чітко визначити підстави та умови призначення різних видів соціальної допомоги, систематизувати законодавство в цій сфері та привести його у відповідність до міжнародних стандартів.

Ураховуючи обмежені економічні та фінансові можливості держави, є необхідність максимально ефективно використовувати їх у поєднанні з урівноваженою соціальною політикою, щоб вирішити проблему бідності та запобігти подальшій поляризації суспільства. Тому варто модернізувати принципи реалізації програм соціальної підтримки, принаймні більшості з них, які базуються на категорійних принципах. Механізм, який дозволить це здійснити, передбачає виконання двох необхідних умов: 1) допомога має надаватися з урахуванням рівня доходу сім'ї-претендента; 2) перед визначенням права домогосподарства на отримання грошової соціальної виплати повинні бути проведені інспекція соціальним працівником місця проживання претендентів, співбесіда з ними та членами їх сім'ї, збір доступної інформації (оподаткування, наявність майна, опитування громади тощо), яка потрібна для об'єктивної оцінки потреб претендента.

Крім цього, в Україні існують ряд причин, які заважають цьому процесу. Основні з них такі:

1. Відсутність фінансових ресурсів для встановлення таких розмірів заробітної плати та пенсій, які забезпечили б достойний рівень життя і створили "суспільство рівних можливостей".

2. Недостатня увага з боку посадових осіб, що призводить до недостатнього фінансування програм, спрямованих на удосконалення системи соціальної допомоги. Наприклад, застарілий формат обліку реципієнтів програми та існування Єдиного електронного державного реєстру обліку реципієнтів системи соціальної допомоги та пільг лише на словах, без можливості застосування новітніх технологій.

3. Соціальне напруження в суспільстві, спричинене економічною кризою, знеціненням національної валюти, зростанням безробіття та невизначеністю внаслідок воєнних дій, ускладнює процес зміни механізму визначення потреб і права претендентів на соціальні виплати, з обов'язковим декларуванням їхніх доходів.

Отже, для ефективної соціальної політики, важливо перенести акценти з простого надання допомоги уразливим верствам населення на стимулювання їх розвитку. Це може включати надання фінансової підтримки, спрямованої на підвищення ролі цих груп у суспільстві, розширення можливостей вибору свого способу життя та прийняття рішень щодо своєї долі, при цьому збільшуючи відповідальність за ці рішення. Спочатку державна політика стимулювання повинна бути спрямована на працездатних осіб. Головними механізмами їх стимулювання залишаються створення нових робочих місць, забезпечення зайнятості та гідної оплати праці, які дозволять їм і їх родинам забезпечити високий рівень життя на основі зароблених коштів, а не залежати від державної соціальної допомоги. Важливими аспектами такої політики є популяризація активної соціальної позиції серед населення та звернення за допомогою до держави у разі потреби. Для підвищення ефективності адресних соціальних програм для бідних можна застосовувати міжнародний досвід, такий як використання новітніх технологій (електронні соціальні картки, реєстри реципієнтів соціальних програм тощо), інформування населення про зміни в законодавстві щодо соціальної підтримки та забезпечення більшої захищеності роботи соціальних інспекторів, що перевіряють матеріально-побутові умови та економічну спроможність потенційних реципієнтів адресної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови: словник. Ірпінь: Перун. 2005. 1728 с.

2. Іванова О. Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти: курс лекцій. Київ: «Академія», 2003. 107 с.

3. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2000 р.№211. *Офіційний вісник України*.

4. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 року № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text.

5. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер. 2004. 336 с.

6. Папієв М. М. Економічне зростання має трансформуватися у підвищення добробуту людей. *Соціальний захист*. 2003. № 12. С. 3-5.

7. Мандибура В. О. Соціальна політика держави та її структурні складові. *Аспекти праці.* 2000. № 7. С. 21-23.

8. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. Київ : Олан, 2004. 312 с.

9. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. Державні соціальні стандарти. URL: https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html.

10. Тищенко О. В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі: монографія. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 394 с.

11. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 615 с.

12. Про державну допомогу сім’ям з дітьми: Закон України від 21.11.1994 р. № 2811-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1993. № 5. Ст. 21.

13. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 року № 2109- III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №1. Ст. 2.

14. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18 травня 2004 року №1727-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №33-34. Ст. 404.

15. Міщенко Т. В. Удосконалення механізму державної допомоги сім'ям з дітьми. *Праця і зарплата*. 2002. № 9. С. 4

16. Про місцеве самоврядування в Україні: рішення 9 сесії 21 скликання Тростянецької районної ради народних депутатів № 588 від 27.03.1992 року.

17. Хомич І. Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. *Форум права*. 2013. № 3. С. 717–724. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_118.pdf

18. Про внесення змін і доповнень до постанов Кабінету Міністрів України з питань надання населенню житлових субсидій та адресної допомоги малозабезпеченим сім'ям: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2000 р. №211

19. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 червня 2000 року №1768-3. *Відомості Верховної Ради України*, 2000. № 35. Ст. 290.

20. Офіційний сайт комунальної організації «Управління праці та соціального захисту населення» Ладижинської міської ради Вінницької області, м. Ладижин, Вінницької обл. URL: https://ladrada.gov.ua/sotsialno-humanitarna-sfera/upravlinnia-pratsi-ta-sotsialnoho-zakhystu-naselennia.html

21. Офіційний сайт громадської організації «Союз-Чорнобиль» URL: https://www.souzchornobyl.org/

22. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18 травня 2004 року №1727-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №33-34. Ст. 404.

23. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Постанова Кабінету Міністрів України №106 від 23.07.1991 року. *Офіційний вісник України*.

24. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-ponovleno-prohramu-ruka-dopomohy-kredyty-nepratsiuiuchym-hromadianam-z-malozabezpechenykh-simei-na-pochatok-chy-rozvytok-vlasnoi-spravy

25. Про деякі питання сприяння економічній самостійності малозабезпечених сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. № 397

26. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 року №108-95ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. №17. Ст. 121.

27. Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 року № 309. *Офіційний вісник України*.

28. Толстих Н. В. Соціальне виключення в сучасній Україні: спроба оцінки. *Український соціум*. 2003. № 1 С. 81–85.

29. Про місцеве самоврядування в Україні: рішення 23 сесії 8 скликання Ладижинської міської ради № 643 від 06.04.2023 року в новій редакції, керуючись ст.26 Закону України.

30. Про місцеве самоврядування в Україні: рішення 18 сесії 8 скликання Ладижинської міської ради № 552 від 29.11.2022 року в новій редакції, керуючись ст.26 Закону України.

31. Про місцеве самоврядування в Україні: рішення 9 сесії 21 скликання Тростянецької районної ради народних депутатів № 588 від 27.03.1992 року.

32. Аналітичний портал «Слово і діло»: Як змінювався рівень бідності в Україні

33. Костюк В. Л. Державні соціальні допомоги: поняття, ознаки, основні види та тенденції розвитку: Часопис. Острог: Острозька академія, 2017. 18 с.

34. Про деякі питання сприяння економічній самостійності малозабезпечених сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. № 397

35. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/

36. Черенько Л. М. Новий погляд на проблему української бідності. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 1. С. 75–84.

37. Дубич К.В. Вступ до соціальної допомоги: навч. посіб. Київ: «Слово», 2015. 224 с.

38. Про деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. *Офіційний вісник України.*

39. Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 року № 309. *Офіційний вісник України*.

40. Норвезька рада у справах біженців в Україні – правова допомога URL : https://www.facebook.com/ua.nrc.no/

41. Латік В. В. До міжнародного дня боротьби з бідністю. *Праця і зарплата*. 2003. № 38. С. 2.

42. Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 162. *Офіційний вісник України.*

43. Про деякі питання соціального захисту громадян, які потрапили у життєві складні обставини: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2003 р. № 2075. *Офіційний вісник України*.

44. Дяченко В. М. Система соціальної допомоги на шляху перетворень. *Соціальний захист.* 2003. № 10. С. 10-12.

45. Великсар Т. І. Державна соціальна допомога як елемент системи соціального захисту населення: реалії та перспективи удосконалення: стаття. Одеса: ОНЕУ, 2015. № 12. С. 100-103.

46. Про заходи Кабінету Міністрів країни щодо реалізації стратегії подолання бідності в Україні: Постанова Верховної Ради України від 10 вересня 2002 р. № 40. С. 2.

47. Офіційний сайт Національної ради охорони здоров'я і соціального забезпечення Швеції. URL: https://www.socialstyrelsen.se/en/statistics-and-data/statistics/

48. Система соціального забезпечення у Німеччині URL: https://migrant.biz.ua/nimechina/zhittya-de/sotsialne-zabezpechennia.html#

49. Офіційний сайт Федерального статистичного управління Німеччини. Соціальна статистика. URL: https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Social-Statistics/_node.html;jsessionid=AD24F08ADE7FB6F2E1E46F1145A0E00C.live741.

50. Офіційний сайт Управління соціального забезпечення США. URL: https://www.ssa.gov/policy/docs/quickfacts/stat_snapshot/